

نگاه دین به محیط زیست کریمانه و هوشمندانه است/ پیش بینی قرآن از آلودگیهای محیطی

معاون پژوهشی پژوهشکده اعجاز قرآن با اشاره به آیاتی از قرآن که نسبت به محیط زیست و رابطه آن با ایمان هشدار می دهد، گفت: این آیات اعلام می کند که اگر دست بشر از مسیر طاعت خدا خارج شود و مسیر اسراف و طغیان را پیش گیرد، تباهی در دریا و خشکی ها آشکار خواهد شد.

معاون پژوهشی پژوهشکده اعجاز قرآن با اشاره به آیاتی از قرآن که نسبت به محیط زیست و رابطه آن با ایمان هشدار می دهد، گفت: این آیات اعلام می کند که اگر دست بشر از مسیر طاعت خدا خارج شود و مسیر اسراف و طغیان را پیش گیرد، تباهی در دریا و خشکی ها آشکار خواهد شد.

دکتر غلامرضا براتی معاون پژوهشی پژوهشکده اعجاز قرآن در گفتگو با خبرنگار مهر، در تبیین نگاه دین به محیط زیست گفت: نگاه دین اعم از قرآن و روایات اهل بیت(ع) به محیط زیست دو گونه است، یکی نگاه کریمانه و دیگری نگاه هوشمندانه است. نگاه کریمانه دین برگرفته از قرآن و اهل بیت(ع) این است که نه تنها جهان آفریده خدای کریم است بلکه خود نیز کریم است. نگاه هوشمندانه این است که نه تنها جهان آفریننده خدای هوشمند، مدرک، شنوا، بینا، گویا و... است بلکه خود اجزاء جهان هم مدرک، هوشمند، شنوا، گویا و... است و با داشتن این دو نگاه نسبت به محیط زیست، ما برخوردار از یک اعتدال می شویم.

وی افزود: در دوره ای از تاریخ، بشر طبیعت پرست بود و هنوز آثار آن در برخی از اقوام و نقاط مختلف جهان وجود دارد. اما افراط گرایی در هزاره های بعد، بشر را از جاده اعتدال خارج کرد که از طبیعت پرستی به طبیعت ستیزی رسید و الان فن محورها به مدد تکنولوژی می گویند هیچ چیز مانع ما نیست حتی لازم باشد کوهها را برمی داریم، رودها را تغییر مسیر می دهیم و دریاچه را خشک می کنیم که مثلا فلان دریا را به فلان دریا وصل کنیم.

تدوین منشور اخلاقی و حقوقی محیط زیست نیاز به سه اقدام دارد

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی تأکید کرد: اگر بخواهیم صاحب منشوری اخلاقی و حقوقی با توجه به نگاه اسلام در ارتباط با محیط زیست شویم و سلامت جسم و روح خود را با سلامت محیط زیست تضمین کنیم، یکسری کارهایی لازم است؛ یکی فضای حاکم بر عموم رشته های دانشگاهی و متون دانشگاهی است، متأسفانه فضای امروز در این دو بخش یک فضای سازگار با محیط زیست نیست. برتری طلبی و انحصارگرایی علوم فنی و پایه و سستی و تضعیف علوم انسانی رویکردی است که از دوره قاجار به این طرف وجود دارد، حتی امروز این رویکرد در حال رشد است و این نگاه بلایا و مصیبت های مختلفی را بر سر محیط زیست آورده است.

براتی افزود: مطلب دوم رویکرد شتاب است که ما را از مسئله سلامت محیط زیست و انسان دور کرده است؛ و یکی از اسامی عصر حاضر را عصر شتاب و سرعت گذاشته اند در حالیکه روح شتاب و سرعت با روح اسلام و محیط زیست و سلامت انسان منافات دارد. ما در قرآن داریم "سارعوا الی الخیرات" را داریم و در روایات و منابع دینی مطلبی مبنی بر شتاب در محیط زیست نداریم. حتی امیرالمؤمنین(ع) می فرمایند: "قُلْ مَنْ عَجَلَ الی هَلْک" کمتر کسی شتاب ورزید و هلاک نشد. توجیهات مختلفی برای این شتاب مان داریم اما بهای آن را هم داریم می پردازیم که هم در عرصه فرهنگ و هم در عرصه محیط زیست تبعات ناگوار آن را می بینیم.

وی تصریح کرد: سومین مسئله، روح حاکم بر عموم برنامه های صدا و سیماست. شاید بهتر است بگوییم که همه رسانه ها، اما جایگاه صدا و سیما برجسته تر و تأثیرگذارتر از دیگر رسانه ها در جامعه دارد و اگر هر زمان اصلاحی بخواهد صورت گیرد اگر از صدا و سیما شروع شود می تواند به سایر رسانه ها تسری پیدا کند و الا پیش نمی رود. امروزه می بینیم که روح حاکم بر برنامه های صدا و سیما یک روح مصرفانه و محیط زیست ستیز است، چه در تبلیغ کالاهای مصرفی و چه در سبک زندگی این را می بینیم.

رعایت محیط زیست در چهار دسته از آیات قرآن

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی با اشاره به آیات و روایات درباره محیط زیست، گفت: مجموعه آیات قرآن در 4 دسته به مسائل محیط زیست اشاره دارد؛ بخشی از آیات رسانه ای سلامت محیط زیست را مورد توجه قرار داده اند. به این معنی که اعلام کردند که چنین خبری در عرصه محیط زیست هست وقتی قرآن می گوید: "کم انبتنا فیها من کل زوج کریم" آیا ننگریسته اند به زمین که چه بسیار در آن از هر جفت ارجمندی، رویاندیم؟ مفسران زوجها را طیفی از جهان گیاهان، جانوران، انسان و حتی بعضا جمادات که اکوسیستمها باشند، معرفی کردند. این یک نگاه کریمانه به محیط زیست است.

براتی یادآور شد: برخی از آیات قرآن دستوری سلامت محیط زیست را توصیه کردند؛ آیه "کلاواشربوا ولاتسرفوا" که بیشتر از این آیه برداشت اخلاقی و یا نهایت برداشت سبک زندگی داریم در حالیکه اگر عمیق به این آیه توجه کنید، به رویکرد زیست محیطی این آیه دست پیدا می کنیم چراکه می فرماید آنچه مصرف می کنید در حد نیاز و ضرورت باشد.

وی افزود: وقتی قرآن می فرماید "حرمت علیکم المیتة و الدم و لحم الخنزیر و..." گوشت خوک بر شما حرام شد، متوجه می شویم که بخشی از این تحریم به مسائل اخروی مربوط می شود یعنی کسی که این کار را انجام دهد به نوعی از فرمانبرداری خداوند بیرون رفته که در آخرت باید پاسخگو باشد. بخشی از این تحریم مرتبط می شود به اثرات روانی مصرف گوشت خوک بر

انسان که عموماً حیوانات با غلبه صفات رفتاری که دارند، مصرف گوشت آنها و سروکار داشتن زیاد با آنها فرد را به آن سمت سوق می دهد.

این پژوهشگر یادآور شد: بخشی از تحریم گوشت خوک متوجه اثرات جسمی و بیماری زایی گوشت این حیوان است اما آنچه که الان بدان اشاره خواهیم کرد، نتایج تحقیقات اخیر است که از اثرات عدم رعایت این تحریم در عرصه محیط زیست کره زمین به عمل می آید و آن خروج مقادیر زیادی گاز متان از تنفس خوک و متصادف شدن این گاز از طریق دفع در دامداری ها خود گویایی عمق این تحریم است که یکی از گازهای اصلی گرمتر شدن کره زمین و این همه خساراتی که در اقصی نقاط جهان به بار می آید ناشی از افزایش گاز متان است و یکی از منابع تولید اصلی گاز متان حجم عظیم دامداری های صنعتی پرورش خوک در جهان است.

دکتر براتی افزود: البته تولید گاز متان در گاو گوسفند هم هست اما دانش جدید اعلام می کند که تولید گاز متان در خوک در مقایسه با گاو و گوسفند 3 برابر است. تولید این گاز در گاو و گوسفند هم ما را به آیه " کَلُوا وَاشْرَبُوا وَلا تُسْرِفُوا" یعنی حتی در مصرف کالاهای و مواد حلال هم جانب اعتدال را نگه داریم، هدایت می کند. معروف است که علمی ترین شیوه کشاورزی باز به خاک ضربه می زند و این مطلب گویای این موضوع مهم است که تا آنجا که می توانیم جنگلها و مراتع را به بهانه تولید بیشتر به زمین کشاورزی تبدیل نکنیم.

پیش بینی قرآن درباره آلودگی های محیطی

وی تأکید کرد: سومین طیف آیات قرآن در حوزه محیط زیست، هشدار است که تضمین کننده سلامت انسان در عرصه محیط زیست است. به طور مثال خداوند می فرماید " ظَهَرَ الْقَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ " این از معجزات قرآن است زمانی که 1400 سال پیش آثاری از فساد(آلودگی محیطی) نبود. در فرهنگ قرآنی فساد معنای گسترده و فراگیر دارد؛ وقتی یک زمانی سازمان آب اعلام می کند که از دهه فلان دیگر آب زیرزمینی به حداقل رسیده و حفر چاه ممنوع است اما یکی می رود با مجوز و رابطه و... چاه حفر می کند، مصداق فساد است. جالب اینجاست که برخی می گویند نه فلانی مفسد نیست بلکه بهره بردار غیرمجاز است درحالیکه در غرب به این فرد می گویند «دزد آب» اما اگر به این فرد «دزد» بگوییم به او برمی خورد.

معاون پژوهشی پژوهشکده اعجاز قرآن تصریح کرد: فراگیری مفهوم فساد در قرآن در این آیه مشخص شده است «بما کسبت ایدی الناس»؛ ظهور فساد و تباهی در عرصه بر و بحر چیست؟ تقریباً تمام تفاسیر اشاره دارند که مفهوم فساد از مصادیقی که ما گناه می دانیم تا آلوده شدن سواحل را هم شامل می شود. وقتی نقشه آبهای جهان را نگاه می کنیم تقریباً هیچ ساحلی پاک نمانده است. جالب این است که آیه می گوید «فی البر و البحر» 1400 سال پیش که در خشکی ها هم آثار این فساد نبود ولی الان آلودگی خاک، آب، هوا و... مطرح است و مثلاً آلودگی نیترات آب تهران، به چندین برابر حد مجاز است و سرطان ساز است. در حالیکه این مسائل دحتی در خشکی ها نبود، اما این آلودگی ها به دریا هم رسیده است.

وی افزود: این آیه هشدار می دهد که اگر دست بشر از مسیر طاعت خدا خارج شود و مسیر اسراف و طغیان را پیش گیرد، تباهی در دریا و خشکی ها آشکار خواهد شد. یا در جای دیگر می فرماید: "... وَيُهْلِكُ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْقِسَادَ " این آیه مربوط به قضایای قوم عاد است که خداوند می فرماید: آنها شروع کردند به نابود کردن حرث و آنچه در زمین ها کشت شده بود و نسل یعنی چارپایان. این باید تبیین شود که آیا این آیه به این معنی است که مزارع آنها را آتش می زدند و چارپایان آنها را می کشتند؟ مصداق امروزی آن چیست؟ آیا نمی تواند قضایای تغییرات ژنتیکی دامها باشد و به نوعی خطرات محتمل برای بشر باشد تا از تغییرات ژنتیکی بتوانند تولید بیشتر و مصرف بیشتر را داشته باشند؟

قرآن از باران به عنوان برکت یاد می کند/روایاتی پیرامون نگاه هوشمندانه و کریمانه به محیط زیست

دکتر براتی با اشاره به اینکه بخشی از آیات مربوط به محیط زیست، مزده بخشی است، گفت: مثلاً در آیه ... ای مردم اگر رعایت کنید " وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ " باز خود قرآن برکات را معنا کرده است آبی که برای شما از آسمان می فرستیم برکت است پس قرآن از باران به عنوان برکت یاد می کند. وقتی باران قطع شد انسان ناچار می شود رو بیاورد به آبهای اطراف، اگر این آب نیز در دست نباشد به آبهای زیرزمینی رو می آورد. من در قرآن ندیدم که از آبهای زیرزمینی که به مدد چاه ها بالا کشیده می شود به عنوان برکت یاد شود. بین آبهای آسمان که نازل می شود با آبهایی که انسان از دل زمین بیرون می کشد تفاوت است.

وی با اشاره به روایاتی از ائمه معصومین(ع) مبتنی بر نگاه کریمانه و هوشمندانه به محیط زیست گفت: در سیره پیامبر(ص) هرگز دیده نشد که در مسیر و گذرگاه ها آب دهان بیندازند. شاید این را برخی کار کوچک بدانند اما کسی که محیط زیست را کریم می داند و به قول امام خمینی(ره) عالم را محضر خدا بداند، در درجه اول نمی آید با این حرکت به خودش توهین کند و بعد به آنهایی که از آن مسیر رد خواهند شد و حتی به همان زمین زیر پا توهین نمی کند. یکی دیگر از مصادیق نگاه کریمانه به عالم این است که هرگز دیده نشد که پیامبر(ص) تند راه بروند مگر در مواردی برای رسیدن به نماز. در حالیکه امروز مدام بر سرعت و شتاب تأکید می کنیم. یکی دیگر از مصادیق نگاه کریمانه به محیط زیست این روایت است که هر قطره باران را دو فرشته تا آمدن به سطح زمین همراهی می کنند. خب این بیان از زبان مبارک معصوم خارج شده و گویای حکمت است؛ بارانی که قرآن از آن به عنوان برکت یاد می کند غیر از این نمی تواند باشد.

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی افزود: همچنین نگاه هوشمندانه به محیط زیست را حتی در زیارتنامه امام رضا(ع) خطاب به خداوند می خوانیم که "و حجتک علی من فوق الارض و من تحت السرا" یعنی امام رضا (ع) حجت تو بر کسانی که روی زمین اند و آنچه در زیر زمین است. این نکته ای است که امام رضا(ع) آیا حجت است برای چیزی که زیر خاک است؟ ما نسبت به همه چیز که در زیر خاک است، آگاهی نداریم اما می دانیم که سنگها و کوهها و موجودات زیادی در آن وجود دارد پس امام رضا(ع) بر اینها نیز حجت است. حجت بودن یکی بر دیگری لازمه اش این است که آن موجود عاقل، هوشمند، شنوا، بینا و صاحب درک و... باشد وگرنه حجت بر یک موجود کور و کر معنا ندارد.

وی تصریح کرد: یکی دیگر از مصداق نگاه هوشمندانه این است که روزی پیامبر(ص) به عایشه می گویند که این پیراهن مرا بشوی اما او پاسخ می دهد که من مثلاً دیروز یا پریروز آن را شسته ام و خیلی کثیف نیست اما پیامبر(ص) می فرماید: آیا نمی دانی که حتی دکمه های لباسی که نظیف باشد تسبیح می گوید. شخصی نزد یکی از ائمه رسید و سوار بر اسب بود، پایین آمد و بر حضرت سلام کرد و حضرت در پاسخ لفظ "علیکما" به کار بردند سلام بر شما دو تن. آن شخص پرسید: آقا من تنها هستم بر چه کس دیگری سلام می کنید؟ حضرت فرمود: بر اسبت سلام کردم. خب ما نیستیم در جهان گیاهان، جانوران، جماداتو... و محرم با آنها نیستیم که آنها در دنیای خود به قول قرآن "امم امثالکم" هستند، اینها امتهایی مثل شما هستند. حالا در این نشئه -60 70 ساله عمرمان مأمورند سکوت کنند و ما قیل و قالشان را نشنویم. در تفسیر سوره حمد امام خمینی(ره) می گوید که آنچه مسلم است جهان پر از هیاهوست نه یک لحظه سکوت است در جهان و نه یک جای کوچک خلأ داریم چون خلأ بحثی نسبی است.

فرهنگ سازی نادرست از بالا به پایین ما را به اینجا رساند

دکتر براتی تأکید کرد: اگر به جهان اطرافمان نگاه کریمانه و هوشمندانه داشته باشیم که این یک امانتی است در اختیار ما که به فراخور ضرورت و نیاز از آن بهره ببریم و نه مثل طبیعت پرستان که می گویند نباید دست به طبیعت بزنیم و نه مثل طبیعت ستیزان که هر کاری بخواهند بر سر طبیعت می آورند، بر مدار اعتدال حرکت کنیم هم خودمان می توانیم به نیک بختی برسیم و هم محیط زیست را برای نسلهای آینده حفظ کنیم.

وی در پایان با تأکید بر نقش رسانه ها در ترویج فرهنگ محیط زیست، یادآور شد: صرف تزریق چند برنامه سریال و مستند و... کارساز نیست وقتی رأس و مسئولین یک مجموعه نگاهشان اصلاح شد امید است این مسئله در بلندمدت آرام آرام اصلاح شود. در عرصه جامعه می گویند ما با هر شیبی که به سمت رفع هر کاستی رفتیم - که این کاستی می تواند فقر، بیماری، خشک سالی و... است اگر بخواهیم درست از آن دریابیم باید با همان شیب بالا برویم. مثلاً اگر 50 سال طول کشید تا این نگاه نادرست در ما غالب شد که هر کاری که دوست داشتیم مثلاً بر سر محیط زیست بیاوریم ما نمی توانیم نگاه 50 ساله را 5 ساله اصلاح کنیم و باید همان شیب 50 ساله را برای نگاه صحیح به محیط زیست آرام آرام طی کنیم و آن هم از بالا به پایین ترین طبقات جامعه باید صورت گیرد یعنی ابتدا باید نگاه مسئولان و مدیران اصلاح شود. فرهنگ سازی نادرست از بالا به پایین ما را به اینجا رساند اما اگر این مسئله درست شود، می تواند در بلندمدت فطرتهای پاک را که الان کوچک هستند آینده این سرزمین را بهبود ببخشند.